

Archeologijos katedros mokslinės veiklos apžvalga

2024 metai

Mokslo projektai

- Prof. dr. Giedrė Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen vadovauja projektui *Horizon ERC-2022-COG: Milways:101087964 (Past & Future Millet Foodways)* (2023–2028, Europos mokslo taryba (EMT; angl. *European Research Council*, ERC). Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip tam tikros augalinės kultūros plito, kaip buvo integruojamos žmonių bendruomenėse, kodėl buvo išstumtos ir ką daryti, kad galėtume grįžti prie jau pamirštų, bet vertingų kultūrų.
Daugiau apie projektą: <https://cordis.europa.eu/project/id/101087964>; <https://www.bioarcheologija.if.vu.lt/projektai/vykdomi-projektai/past-future-millet-foodways-milways>
- Doc. dr. Justina Poškienė dalyvauja Lietuvos mokslo tarybos finansuojamame projekte „Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės“ (2023–2026, projekto finansavimo sutartis Nr. S-VIS-23-13). Pagrindinis planuojamas projekto rezultatas – rekomendacijos, kuriomis siekiama prisidėti prie lygių galimybių dalyvauti ir reikštis kultūros bei paveldo srityse stiprinimo, bendruomenių paveldosauginio sąmoningumo ugdymo. Daugiau apie projektą: www.paveldobendruomenes.if.vu.lt
- Doc. dr. Gintautas Vėlius dalyvauja tarpdisciplininių tyrimų centro „(Post)autoritarinių kraštovaizdžių tyrimų centras (PAScapes)“ veikloje (2023–2027, finansuoja Lietuvos mokslo taryba pagal Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos programą „Ekscelencijos centrų iniciatyva“, projektas Nr. S-A-UEI-23-12). Centras jungia mokslininkus iš trijų Vilniaus universiteto fakultetų – Istorijos, Filosofijos, Chemijos ir geomokslų, kurie tyrinėja socialinio ir gamtos pasaulių sąveiką autoritariniuose režimuose. Centras rengia tarptautinius projektus, skatina bendradarbiavimą su kitų šalių tyrėjais ir skirtingų autoritarinę patirtį turinčių visuomenių lyginamąsias studijas. Daugiau apie centro veiklą: <https://www.if.vu.lt/mokslas/projektai/pascapes>

Konferencijos, pranešimai

- 2024 m. sausio mėn. tarptautinėje mokslinėje konferencijoje, skirtoje Centrinės Azijos archeologijai (*International Conference for Central Asian Archaeology*, Makso Planko institutas, Jena), prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen pristatė pranešimą „Lessons from the past: how earlier food systems of Central Asia can help us tackle modern challenges“.
- 2024 m. birželio 7 d. Vilniaus universitete dr. J. Poškienė dalyvavo projekto „Lietuvos visuomenės stiprinimas pasitelkiant paveldo bendruomenes: iššūkiai ir galimybės“ organizuotoje konferencijoje „Bendruomenių ir paveldo sąveikos“ ir skaitė pranešimą „Faro konvencija ir paveldo bendruomenės: baimės, rizikos, galimybės“.
- 2024 m. rugpjūčio 28–31 d. Europos archeologijos asociacijos konferencijoje (*30th EAA Annual Meeting*, Roma, Italija) dalyvavo katedros darbuotojai: prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen buvo viena iš sekcijų „Exploring ancient solutions for modern challenges: archaeological insights into food systems and adaptations to changing environments“ ir „Exploring the spread of millet towards northern Europe“ organizatorių ir skaitė keletą pranešimų. Zooarcheologė doc. G. Piličiauskienė skaitė pranešimą „Horse husbandry in Li-

thuania from the Late Roman to the Early Modern Period: 1500 years lasting traditions“. Lekt. A. Žilinskaitė kartu su kolegomis iš Robotikos mokyklos ir Krašto pažinimo ir tyrimo centro pristatė archeologijos temų integravimo į Lietuvos bendrojo ugdymo programas patirtį ir galimybes (pranešimas „Old ideas and new ways to recreate history. Lithuanian education experiences“) ir pranešimą „The Early Metal Period Hoard from Žeimena River, Lithuania – Tin Artefacts in the Light of Long Distance Cultural Contacts“ (kartu su dr. E. Pranckėnaite (Klaipėdos universitetas), dr. L. Muradian (Lietuvos nacionalinis muziejus).

- 2024 m. spalio 2 d. prof. dr. A. Kuncevičius ir doc. dr. G. Vėlius dalyvavo forume, skirtame Kernavės UNESCO pasaulio vertybės statuso suteikimo 20-mečiui paminėti diskusijoje-pokalbyje istorinių sostinių tyrimo klausimais.
- 2024 m. lapkričio 3–8 d. pasauliniame neolito kongrese (*World Neolithic Congress*, Sanliurfa, Turkija) prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen pristatė pranešimą „Beyond the daily subsistence: rituals among the prehistoric farmers of the Inner Asian Mountains“.
- 2024 m. lapkričio 12–14 d. Šiaurės šalių archeobotanikų grupėje (*Nordic Archaeobotany Group*, Kopenhaga) prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen pristatė pranešimą „Cultural or environment? Millet distribution pattern in the northern Europe“.
- 2024 m. lapkričio 19–20 d. tarptautiniame moksliniame seminare (*International Scientific Workshop*, Schleswig) prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen pristatė pranešimą „The childhood diet of Ostriv population according to stable isotope analysis of dentin Borders, Mobility, and Multi-Ethnicity“. *The Ostriv Late Viking Age Burial Ground in Central Ukraine*.
- 2024 m. lapkričio 29–30 d. Lietuvos archeologijos draugijos organizuojamoje kasmetinėje mokslinėje konferencijoje „Naujausi archeologiniai tyrinėjimai“ doc. dr. G. Vėlius skaitė pranešimą „Vičiūnų kapinyno (Širvintų r. sav., Kernavės sen.) archeologiniai tyrimai“; pranešimą „Medžiotojai ir žvejai Šarnelėje: 2023 m. lauko ir laboratorinių tyrimų rezultatai“ pristatė doc. dr. G. Piličiauskienė (kiti autoriai: T. Rimkus, V. Memgaidis, E. Brezgytė (Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos institutas), D. Kisielienė (Gamtos tyrimų centro Kvartero tyrimų laboratorija); doktorantė R. Brindzaitė skaitė pranešimą „Paleoproteomika Lietuvos archeologijoje: galimybės ir taikymas“ (kartu su J. Sakalauskaite, VU Gyvybės mokslų centras).

Paskaitos, pristatymai

- 2024 m. sausio 19 d. Marijampolėje, Trečiojo amžiaus universitete doc. dr. A. Merkevičius skaitė paskaitą „Lietuva ir Sūduva: praeitis ir dabartis“.
- 2024 m. vasario 15 d. Marijampolėje, Petro Kriaučiūno viešojoje bibliotekoje doc. dr. A. Merkevičius skaitė paskaitą „Vasario 16-oji, Jonas Basanavičius ir amžina Tautos kova už Laisvę“.
- 2024 m. kovo 8 d. Kalvarijoje, Kalvarijos krašto muziejuje doc. dr. A. Merkevičius skaitė paskaitą „Kalvarijos kraštas Sūduvos regione. Priešistorė ir dabartis“.
- 2024 m. kovo 27 d. Gdanskio universitete įvyko prof. dr. G. Motuzaitės-Matuzevičiūtės Keen paskaita „Exploring beyond the question of pathways and chronology of past agricultural dispersal“.
- 2024 m. kovo 28 d. XXI Marijos Gimbutienės skaitymuose prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen kartu su prof. dr. R. Laužiku skaitė pranešimą „Soros Lietuvoje: nuo populiarus javo iki užmaršties“.
- 2024 m. balandžio 4 d. Lietuvos nacionaliniame muziejuje įvyko doc. dr. G. Piličiauskienės paskaita „Žmogus ir gyvūnai šalia jo: 13 000 metų istorija Lietuvoje“.
- 2024 m. balandžio 5 d. istorijos mokytojų seminare, Kernavės archeologinės vietovės muziejuje doc. dr. G. Piličiauskienė skaitė pranešimą „Nuo šernienos prie kiaulienos: naminių gyvulių atsiradimas ir gyvulininkystės raida Lietuvoje“.
- 2024 m. gegužės 11 d. Kernavės archeologinės vietovės muziejuje vyko doc. dr. G. Piličiauskienės paskaita istorijos mokytojams „Tyrėjo laboratorija: faunos liekanų tyrimų duomenys. Ekonomikos, ūkio ir mitybos lūžiai Lietuvos priešistorėje“.

- 2024 m. gegužės 13 d. Marijampolėje, renginyje, skirtame Europos archeologijos dienoms Lietuvoje ir Marijampolės vardo susigrąžinimo 35-mečiui paminėti, prie Meškučių piliakalnių doc. dr. A. Merkevičius skaitė paskaitą „Naujai atraskime Marijampolės miesto piliakalnius“.
- 2024 m. liepos 12 d. Dubingiuose, Lietuvos ultragarso asociacijos vasaros mokykloje doc. dr. A. Merkevičius skaitė paskaitą „Iškili Lietuvos moteris – Marija Gimbutienė“.
- 2024 m. liepos 13 d. Pažerų k., Geležynėje (Kauno r.) doc. dr. A. Merkevičius skaitė paskaitą Kauno bendruomenei „Sūduva amžių bėgyje“.
- 2024 m. rugsėjo 9 d. Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato direkcijos renginyje doc. dr. G. Piličiauskienė skaitė pranešimą „Šunys Lietuvos pilyse ir dvaruose XIII–XIX a.“
- 2024 m. rugsėjo 15 d. Nacionalinio muziejaus Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai renginyje doc. dr. G. Piličiauskienė dalyvavo pokalbyje-diskusijoje „Medžioklė valdovo dvare“.
- 2024 m. spalio 9 d. ir lapkričio 6 d. Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje prof. dr. A. Kuncevičius dalyvavo dokumentinės apybraižos filmų – „Senieji Trakai – istorinė Lietuvos sostinė“ ir „Sostinės įkūrimas Vilniuje“ iš ciklo „Sostinės fenomenas“ pristatyme ir diskusijose.
- 2024 m. lapkričio 13 d. Jaunimo reikalų agentūros tinklo susitikime Kretingoje A. Žilinskaitė kartu su K. Puzariene (MB Krašto pažinimo ir tyrimų centro vadove, archeologinės edukacijos specialiste) skaitė pranešimą „Tarpkultūrinės jungtys: Lietuvos ir Ukrainos jaunimo integracija per paveldo pažinimą, stovyklas ir ekskursijas“.
- 2024 m. gruodžio 12 d. Lietuvos nacionalinio muziejaus ir VU Istorijos fakulteto su partneriu 15min.lt rengiamoje atvirų žinių iniciatyvoje – paskaitų cikle „Istorijos miestui ir pasauliui“ – doc. dr. G. Vėlius skaitė paskaitą „Viduramžių Kernavė: mirusiųjų pasauliai“.

Archeologijos studijų populiarinimas

- 2024 m. spalio 4 d. vyko paskaita Antano Vienuolio progimnazijos Anykščiuose moksleiviams „Archeologija. Mitai ir legendos arba ką archeologai dirba visą dieną“ (A. Žilinskaitė kartu su V. Navicku).
- 2024 m. spalio 21–25 d. Archeologijos katedros nariai dalyvavo Vilniaus universiteto iniciatyvoje moksleiviams „Studentas vienai dienai“: prof. dr. A. Kuncevičius skaitė paskaitą „Lietuvos Viduramžių archeologija“, lekt. A. Žilinskaitė – „(Ne)destrukciniai lauko archeologinių tyrimų metodai ir strategijos“, doc. dr. G. Vėlius – „Lietuvos archeologija: vikingų laikotarpis“, dr. K. Minkevičius – „Life and death in the Baltic world“.
- 2024 m. gruodžio 12–13 d. Lietuvos mokinių istorijos akademijoje, organizuojamoje bendradarbiaujant Lietuvos neformaliojo švietimo agentūrai ir VU Istorijos fakultetui, archeologijos sesijoje pranešimus skaitė: dr. K. Minkevičius – „Aplinkos archeologija – praeities pamokos dabarčiai“; doc. dr. G. Piličiauskienė – „Kuomet prabyla kaulai ir puodai: priešistorinė mityba, kilmė, migracijos gamtamokslų tyrimų duomenimis“; lekt. A. Žilinskaitė – „Archeologijos fenomenai, pakeitę žmogaus ir pasaulio istoriją“; dokt. J. Kadikinaite – „Kaip identifikuojami XX a. kariniuose konfliktuose žuvę asmenys?“

Archeologijos mokslo populiarinimas

- 2024 m. kovo 20 d. doc. dr. G. Vėlius dalyvavo LRT radijo laidoje „Istorijos perimetrai“. Pristatytos archeologijos mokslo aktualijos šiandieninėje Lietuvoje.
- 2024 m. birželio 16 d. „Gyvosios archeologijos dienos“, kurias organizavo Lietuvos nacionalinis muziejus, prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė skaitė pranešimą „Lietuvos gyventojų mityba nuo ledynmečio pabaigos iki šių dienų. Kuo mūsų regiono bendruomenių mityba buvo unikali?“
- 2024 m. spalio 16 d. doc. dr. G. Vėlius dalyvavo LRT radijo laidoje „Istoriko teritorija“. Tema – senosios istorinės sostinės Kernavė ir Trakai.

- Doc. dr. G. Vėlius kartu su istorikais dalyvavo VU IF tinklalaidės „Ko tyli istorikai“ laidoje „Kaip tiriami partizanų bunkeriai ir ieškoma palaikų“.
- 2024 m. lapkričio 30 d. LRT laidoje „Mokslo sriuba“ doc. dr. G. Piličiauskienė pristatė zooarcheologiją ir zooarcheologinius tyrimus.
- 2024 m. sukurta nauja Bioarcheologijos tyrimų centro svetainė, kurioje pateikiama centre saugomos bioarcheologinės medžiagos duomenų bazė, paslaugos ir kita informacija, padėsianti plačiau bendradarbiauti su mokslininkais iš kitų institucijų: <https://www.bioarcheologija.if.vu.lt/>

Dalyvavimas ekspertinių komisijų, komitetų, tarybų, darbo grupių veikloje

- Prof. dr. A. Kuncevičius ir dr. K. Minkevičius – Mokslinės archeologijos komisijos prie Kultūros paveldo departamento nariai.
- Prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen – Springer žurnalo „Archaeological Research of Asia“ redaktorė; ISBA (*International Society for Biomolecular Archaeology*) mokslinio komiteto narė, sekcijos „Interaction between humans and plants“ pirmininkė; Lietuvos mokslo tarybos Klimato komisijos narė.
- Doc. dr. G. Vėlius – Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato tarybos narys ir Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato valdymo plano rengimo darbo grupės narys.
- Doc. dr. J. Poškienė – Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Šeštosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos pirmininkė, Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato tarybos pirmininkė; Kernavės archeologinės vietovės, įrašytos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, valdymo plano priežiūros grupės pirmininkė.
- Dr. K. Minkevičius – Tarptautinės paleoetnobotanikų darbo grupės (*International Work Group for Palaeoethnobotany*) mokslinio komiteto narys.
- Lekt. A. Žilinskaitė – Valstybinės kultūros paveldo komisijos narė, Lietuvos archeologijos draugijos tarybos pirmininkė.

Doktorantūra

- 2024 m. birželio 28 d. Lijana Muradian apgynė mokslo disertaciją „Ankstyvojo metalų laikotarpio laidosena Pietryčių Baltijos regiono vakarinėje dalyje“. Mokslinis vadovas doc. dr. Algimantas Merkevičius.

VU Archeologijos katedros doktorantai:

- Rūta Brindzaitė, tema „Vaikystės laikotarpio mitybos rekonstrukcija remiantis bioarcheologiniais duomenimis“. Mokslinis vadovas prof. dr. Rimantas Jankauskas. Doktorantūros studijų pradžia 2021 m.
- Ingrida Čičiurkatė, tema „XIX–XX a. masinės kapavietės Lietuvoje – konfliktų archeologijos bruožai“. Mokslinis vadovas prof. dr. R. Jankauskas. Doktorantūros studijų pradžia 2022 m.
- Meiirzhan Abdrakhmanov, tema „Millet Cultivation and Climate Change in Central and Northeastern Europe: A Study of Miliacin Biomarker“. Mokslinė vadovė prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen. Doktorantūros studijų pradžia 2023 m.
- Kyriaki Karanikola, tema „Social and environmental aspects of millet use through time via archaeobotanical research in Central Europe“. Mokslinė vadovė prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen. Doktorantūros studijų pradžia 2023 m.
- Jovita Kadikinaitė, tema „Tuskulėnų dvaro teritorijoje (1944–1947) užkastų asmenų teismo antropologiniai tyrimai: asmenų mirties aplinkybių rekonstrukcija“. Mokslinis vadovas dr. Marius Ėmužis, konsultantas dr. Giedrius Kisielius (Valstybinė teismo medicinos tarnyba). Doktorantūros studijų pradžia 2024 m.
- Tawanda Mushweshwe, tema „An analysis of dental enamel by palaeoprotoemics to identify the sex of individuals in pioneer millet consuming populations in Central and Northeastern Europe“. Mokslinė vadovė prof. dr. G. Motuzaitė-Matuzevičiūtė Keen. Doktorantūros studijų pradžia 2024 m.